

Forum građanskih inicijativa

PRIMENA POLITIKA ZA SUZBIJANJE ILEGALNIH NARKOTIKA

Maj 2011

Forum građanskih inicijativa (FIQ)

U saradnji sa organizacijama:

Kosovski pravni institut (KLI),
Community Building Mitrovica (CBM) - Mitrovica,
Inicijativa za napredak (INPO) - Uroševac,
Kosovski centar za međunarodnu saradnju (KCIC) - Gnjilane,
Akademija za obuku i tehničku pomoć (ATTA) - Prizren,
Syri i Vizionit (SiV) – Peć

Sadržaj:

Lista skraćenica	2
Uvod	3
Metodologija.....	3
Kosovske politike za suzbijanje droge.....	4
Institucionalni mehanizmi i prioriteti na osnovu APEP-a.....	5
APEP.....	6
Rezultati.....	7
Analiza.....	9
Preporuka.....	10

Lista skraćenica

1. EU – Evropska unija
2. CK – Carina Kosova
3. DIPKK – Direkcija za istragu privrednog kriminala i korupcije
4. DIN – Direkcija za istragu narkotika
5. EULEX – Misija Evropske unije za vladavinu prava
6. FIQ – Forum građanskih inicijativa
7. KG – Koordinaciona grupa
8. KIP – Kosovski institut za pravosuđe
9. NIJZ – Nacionalni institut za javno zdravlje
10. IPA- Instrumenti za pretpristupnu pomoć
11. EK – Evropska komisija
12. MONT – Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju
13. MP – Ministarstvo pravde
14. MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova
15. MRSZ – Ministarstvo za rad i socijalnu zaštitu
16. MZ – Ministarstvo zdravlja
17. UN – Ujedinjene nacije
18. KP – Kosovska policija
19. AP – Akcioni plan
20. APEP – Akcioni plan za evropsko partnerstvo
21. KUCK – Kliničko-univerzitetski centar Kosova
22. CSR – Centar za socijalnu rehabilitaciju
23. CSoR – Centar za socijalni rad
24. SECI – Inicijativa za saradnju u jugoistočnoj Evropi
25. KPS – Kosovska policijska služba
26. PSK - Popravna služba Kosova
27. VD – vršilac dužnosti
28. UNMIK – Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu

Uvod

Istraga i borba protiv organizovanog kriminala predstavlja jedan od uslova za izgradnju prosperitetnog društva. Kao trans-nacionalna pojava, suzbijanje droge predstavlja preduslov za integraciju Kosova u Evropsku uniju. U tom cilju, ovo istraživanje želi da oceni radnje Vlade Kosova u suzbijanju droga i posebno na uvećavanju kapaciteta Kosovske policije za borbu protiv droga.

Prisustvo droga i narkotika štetno je za bilo koje društvo¹ zato što oduzima mogućnost pojedincima da uživaju svoja prava na korišćenju dobara kojima raspolažu. Zloupotreba narkotika ne samo da šteti budućnost pojedinaca, već utiče na bezbednost države i društva, pošto korisnici droga i kriminalne grupe ugrožavaju imovinu i slobodu drugih.

U tom cilju, Republika Kosovo izradila je politike za suočavanje sa zloupotrebom narkotika. Nakon 2008. godine, kada je bezbednost prešla u ruke domaćih institucija, izrađena je Nacionalna strategija za suzbijanje droga za period od 2009-2012. godine, u cilju razrade politika, institucionalnih kapaciteta za smanjivanje ove pojave. Bez obzira na isto, do sada nije bilo nikakve ocene o tome koliko je ova strategija primenjena i kakav je efekat imala.

Metodologija

Ovaj izveštaj ocene zasniva se na strategiji kvalitativnog istraživanja, odnosno na istraživačkoj strategiji ocene. Glavna svrha ove strategije jeste ocena primene određenih politika. Glavno pitanje koje proizilazi iz ove strategije jeste 'da li je uspela da ispuni cilj jedne politike ili intervencije?'² Kako bi se odgovorilo na ocenu iskoristiće se Izveštaj o napretku Evropske komisije (EK) i Akcioni plan za evropsko partnerstvo (APEP). Izveštaj EK koristi se zato što identifikuje nedostatke u oblasti vladavine prava, dok APEP predstavlja dokumenat koji ima za cilj da identifikuje prioritete vlade. Dakle, identifikujući intervencije za koje se smatra da će se desiti, ocenjuje se ispunjenost politika.

Kada govorimo o metodi, korišćeno je nekolicina tehnika. Glavne jesu intervjui sa zvaničnicima i članovima građanskog društva uključenih u odnosne procese, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou. Debate organizovane u 5 regionalnih centara na Kosovu takođe su poslužile kao pokazatelj o tome koliko su primenjene konkretne radnje u okviru jedne politike. Deo ove metode bilo je i praćenje radnji institucija putem medija i različitih izveštaja. Pokazatelj ocene biće ispunjavanje konkretne radnje kao i vreme ispunjavanja.

¹ Drugs and Society (Droga i društvo), Glen H. Ranson. strana 39

² A. Bryman, Social Research Methods (Metode socijalnog istraživanja), drugo izdanje, Oxford University Press, Oxford 2005, strana 40.

Politike Kosova za suzbijanje droge

U samom državotvornom procesu, Kosovo je nasledilo politike UNMIK-a u borbi protiv droga. Ove politike odgovaraju novim okolnostima nakon proglašenja nezavisnosti, ovlašćujući domaće institucije da izrade i primene politike. Sve ovo stavilo je domaće institucije pred državotvorne izazove.

Politike za suzbijanje narkotika imaju integrisani pristup.

Ovo podrazumeva uključivanje različitih oblasti, kao što su oblast bezbednosti i zdravstva i puno institucija u donošenje politika i njihovu primenu. Na ovaj način, cilj je da se radi u sferi prevencije, kao i na borbi protiv kriminalnih mreža, kao i na rehabilitaciji žrtava koje zavise od korišćenja narkotika. Obaveze svake institucije utvrđuju se Zakonom o narkoticima, psihotropnim supstancama i prekursorima.³ Ovaj zakon uređuje način korišćenja droga od strane licenciranih ustanova i utvrđuje nadzorne organe. Takođe, utvrđuje i institucije koje treba da se bore protiv zloupotrebe droga.

Osim zakona, Kosovo ima i Nacionalnu strategiju za suzbijanje narkotika za period od 2009-2012. godine. Ova Strategija usvojena je juna 2009. godine.

Na osnovu strategije, formulisana su tri glavna cilja koja obuhvataju:

- Smanjenje potražnje
- Smanjenje ponude i snabdevanja, kao i
- međunarodnu saradnju

Smanjenje potražnje ima više preventivnu ulogu. Obrazovanje mladih različitim programima ima za cilj da smanji broj potencijalnih korisnika droga kao i da uvrsti dodatne kurikulume u škole (posebno osnovne), što predstavlja jednu od mogućnosti.⁴ Takođe, rehabilitacija žrtava ima za cilj da se aktuelni korisnici udalje od stvorene zavisnosti. Smanjenje potražnje veoma je značajno, pošto stvara manje tržišne mogućnosti za kriminalne grupe. U ovom domenu, glavnu ulogu ima Ministarstvo zdravlja.

Sa druge strane, smanjenje ponude i snabdevanja odnosi se na delatnost policije u borbi protiv kriminalnih grupa koje nude i vrše snabdevanje drogom. Borba protiv ovih grupa ne sprovodi sesamo za drogu čije je odredište Kosovo, već i za druge zemlje, posebno EU. Uspeh u ovoj sferi utiče na smanjenje broja korisnika droge, razbijanje kriminalnih grupa i pokazuje odlučnost drugim zemljama da u nama mogu pronaći verodostojnog partnera.

Pošto uzgajanje i odredište narkotika obuhvata puno zemalja, shodno tome i struktura kriminalnih grupa raspoređena je po velikom broju zemalja. Shodno tome, međunarodna saradnja za borbu protiv droga veoma je značajna. Do sada ova saradnja ostvaruje se putem UNMIK-a i EULEX-a.⁵ Iz političkih razloga, članstvo Kosova u međunarodnim institucijama kao što je Europol ostaje izazov.

³ Službeni list, Zakonom o narkoticima, psihotropnim supstancama i prekursorima, Zakon br. 02/L-128. 2008.

⁴ Intervju sa Faikom Hotijem, direktorom za odnose sa javnošću, MZ, 3. mart 2011.

⁵ Intervju sa Bahrijem Shalom, vršiocem dužnosti Direkcije za istragu narkotika, realizovan 22. aprila 2011.

Institucionalni mehanizmi i prioriteta na osnovu APEP-a

Poslednjim pomacima u uklanjanju graničnih kontrola, stvara se opasnost većeg prometa narkotika, iz razloga što granica neće postojati kao zaštitna linija. Ova činjenica uvećava potrebu da se ojačaju domaće institucije, i da se uveća saradnja sa evropskim zemljama u borbi protiv šverca drogom. Kosovo još uvek nema potpunu kontrolu nad granicom (primer: sa Srbijom), što omogućava različitim grupama da nastave sa korišćenjem kosovske teritorije za prevoz narkotičnih supstanci.⁶ Imajući u vidu političku situaciju i poredak u severnom delu zemlje, čini se da će proći dosta vremena do trenutka kada kosovske institucije budu u stanju da drže pod kontrolom celokupnu pograničnu liniju.⁷

Ojačavanje domaćih institucija u okvirima integrisanog pristupa podrazumeva koordinaciju i saradnju između institucija. U cilju ostvarivanja ove saradnje, obrazovana je Koordinaciona grupa (KG). Kosovske politike za suzbijanje droga predviđale su i osnivanje Koordinacione grupe, koja bi trebalo da koordinira radnje u borbi protiv droga. Strukturiranje grupe na osnovu međunarodnih (evropskih) praksi treba biti ostvareno na tri nivoa.

Prvi nivo treba da podrazumeva rang ministara ili zamenika ministara, koji se sreću dva puta godišnje i donose značajne odluke o usmerenosti politika. Drugi nivo jeste nivo visokih zvaničnika. Dužnost ovog nivoa jeste da konkretizuje koordinaciju nadgledajući rad na trećem nivou. Treći nivo predstavlja jedan od najznačajnijih nivoa, pošto je izrada politika i njihova primena u vezi sa ovom strukturom. Sačinjena od stručnjaka za politiku i visokih zvaničnika zaduženih za njihovu primenu, ova grupa predstavlja jezgro Koordinacione grupe.

Na Kosovu, ova grupa je nefunkcionalna. Štaviše, ona nije strukturirana na ovaj način gde bi odgovornosti i dužnosti bile podeljene na konkretan način. Strategija za suzbijanje droga uglavnom je usmerena ka Kosovskoj policiji i nije sveobuhvatna.

Takođe, strukture koje su direktno povezane sa suzbijanjem droge nisu dobro koordinirane.⁸ U cilju eliminisanja ovih nedostataka, treba izraditi strategiju od strane Koordinacione grupe, uključujući komponente svih relevantnih aktera, kao što su Ministarstvo za obrazovanje ili Carina Kosova. Priroda odnosa u grupi treba biti horizontalna stavljajući sve strane u ravnopravan položaj prilikom utvrđivanja odgovornosti. U ovom trenutku, u formalnoj sferi, MUP ima primat u KG, dok su praktično sva ministarstva ravnopravna (primer: ministar MUP-a ne može zahtevati odgovornost od ministra zdravlja, zato što su ravnopravni u hijerarhijskoj sferi).

Nacionalna strategija za borbu protiv narkotika obuhvata sve relevantne institucije,⁹ dakle promovise integrisan pristup. Bez obzira na isto, iz istraživanja je primećeno da u praksi Kosovo nema integrisani pristup. Samo Kosovska policija aktivna je u istrazi ove pojave, dok druge institucije nisu angažovane na ispunjavanju svojih dužnosti. Strategija za suzbijanje droga nije uravnotežena u smislu učešća i podele odgovornosti između institucija. U ovoj sferi, primećuje se i odsustvo specijalizovanih centara i aktivnosti građanskog društva, koje bi pomogle i u izradi i primeni politika protiv konzumiranja droge.

Drugi nedostatak u razradi dobrih politika koji je primećen jeste odsustvo centra za praćenje, ocenu i integrisanje podataka. Ovaj centar uticaće na utvrđivanje problema i na korake koji treba da budu preduzeti. Posledično, još uvek se ne zna koliko korisnika droge živi u zemlji.

⁶ Milan Sekuloski, Promenljiva uloga EU na Kosovu: Šta sledi?, Evropski pregled bezbednosti, 29. novembra, Izdanje jun 2006. na stranici http://www.isis-europe.org/pdf/esr_30.pdf.

⁷ Forum za bezbednost, Integrisano upravljanje granicom na Kosovu, decembar 2010.

⁸ Niz debata organizovanih od strane FIQ-a i partnerskih organizacija: "Primena politika protiv ilegalnih narkotika i uloga društva", februar – mart 2011.

⁹ Intervju sa Valonom Krasniqijem, koordinatorom za ocenu, izveštavanje i sprovođenje Nacionalnih strategija pod odgovornošću MUP-a, 22. april 2011.

APEP

Akcionni plan za evropsko partnerstvo sadrži prioritete vlade u izradi i primeni politika. Kao dokumenat, predstavlja kriterijum vreme, odnosno institucije kao i budžetska izdvajanja. Stoga, ovo je odgovarajući plan u oceni primene politika.

APEP se deli u nekoliko kategorija kao što su: zakonodavni aspekti, institucionalni kapaciteti i tehnički aspekti kao što je snabdevanje opremom.¹⁰ Kada govorimo o drogama, ovaj plan obuhvata puno pitanja koja treba da se ispune. Polazna tačka bila je razrada strategije za suzbijanje droga i odnosnog akcionog plana za primenu strategije.

APEP u oblasti droga identifikuje sledeće aktivnosti:

- Primena kapitalnog (poverljivog) projekta za zakonito prisluškivanje- K4 - 2010 KP, MUP, Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala
- Obezbeđivanje opreme i pružanje obuke za nadležno osoblje za borbu protiv trgovine drogom - K4 – 2010, KP, MUP, Nova organizaciona struktura KP-a, Plan obuka KP-a za 2010. godinu
- Uvećavanje broja osoblja za 20 u Sektoru KP za istragu o narkoticima- K4 – 2010, KP, MUP, Nova organizaciona struktura KP
- Postavljanje odgovornih tužilaca na predmetima droga- K3 – 2010, PSH, Strategija za suzbijanje droge
- Obezbediti specijalizovanu strategiju za odgovorne tužioce koji rade na predmetu droga- K4 – 2010, PSH, Strategija za suzbijanje droga
- Osposobljavanje osoblja KP, Popravne službe Kosova i Carine Kosova, putem specijalizovanih obuka sa ciljem uvećavanja kapaciteta za suzbijanje droga - K4 – 2010, KP, Nacionalna strategija i AP za suzbijanje droge
- Poboljšavanje saradnje između agencija reda i mira za suzbijanje droga, polazeći od integracije prometa informacija - K2 – 2010, MUP, KP, Nacionalna strategija i AP za suzbijanje droga
- Povećavanje broja obučanih pasa za otkrivanje droga u sklopu Pseće jedinice, KP- K3 - 2010 KP, MUP, Nacionalna strategija i AP za suzbijanje droga
- Obezbeđivanje adekvatnih objekata (soba za dokaze) za deponovanje droge zaplenjene od strane policije, kao i adekvatne opreme za njeno čuvanje širom Kosova - K4 – 2010, KP, MUP, Strateški prioriteti Vlade za evropsku integraciju za 2010.
- Izrada i usvajanje propratnog zakonodavstva u vezi sa smanjenjem zdravstvene i socijalne štete u vezi sa drogom - K4 – 2010, MZ, Strategija za suzbijanje droga
- Osnivanje i funkcionalizacija Jedinice za socijalnu rehabilitaciju- K4 – 2012, MRSZ, Strategija za suzbijanje droga
- Obezbeđivanje međunarodne saradnje i saradnje između agencija u cilju poboljšavanja rezultata u borbi protiv trgovine drogom
- Održavanje naprednih obuka za 290 carinika u sferi kriminalističkih istraga, tehnika i metoda obavljanja razgovora; narkotika i kriminalističkih obaveštajnih podataka- K4 - 2010 CK, Operativni plan Direkcije za primenu zakona i KPAT-a.

¹⁰ Vlada Republike Kosovo, Akcionni plan za 2010. za primenu evropskog partnerstva za Kosovo, Priština, jul 2010.

Rezultati

Zakonodavstvo nije sagledano kao problem u primeni politika za suzbijanje narkotika.¹¹ Privremeni krivični zakon Kosova i Zakon o narkotičnim i psihotropnim supstancama sagledani su kao dovoljni. Bez obzira na isto, davanje terapije metadonom pacijentima koji su narkomani još uvek nije uređeno posebnim zakonom.¹² Ali, istinski izazov ostaje primena postojećeg zakonodavstva kao posledica institucionalnih mehanizama.

Delovanje KP protiv droga podrazumeva: razotkrivanje počilaca krivičnih dela, zaplenu supstanci i izvođenje osumnjičenih pred lice pravde kao i senzibilizaciju o ovoj pojavi putem predavanja po školama. U okviru jedne godine, policija realizuje oko 150 operacija sa ciljem pronalazjenja, zaplene narkotika i hapšenja osumnjičenih (pogledajte tabelu br. 1).¹³ U cilju ispunjavanja ove misije, potrebno je ojačati lokalne kapacitete. Regionalne jedinice angažovale su po tri zaposlena i od osnivanja istih nije povećavan njihov broj. Na osnovu APEP-a, od 44 zaposlenih na nivou cele jedinice, broj je trebalo da se uveća za 20 osoba, ali ovo nije učinjeno. Na osnovu predviđanja KP, ukupno je potrebno 86 zaposlenih kako bi cela jedinica postala efikasna.¹⁴

Jedan od kriterijuma APEP-a jesu i obuke u cilju uvećavanja efikasnosti aktuelnog osoblja. Kada govorimo o ovoj tački, KP je ispunio ovu aktivnost održavajući obuke na redovnoj osnovi. Obuke su usredsređene na droge, pravne aspekte i razmenu iskustava sa zapadnim zemljama. Postoji veća potreba za obukom o tome kakav pristup treba primeniti prema licima koja konzumiraju narkotike. Izazov u smislu dugoročnosti i održivosti jeste razrada nacionalnog programa obuke, koji ne bi

zavisio od spoljnih donacija i profesionalnog osoblja iz drugih zemalja.

Kada govorimo o obučanim psima za pronalazjenje narkotika, regionalne jedinice ih ne koriste. Ovi psi deo su pseće jedinice u okviru KP-a. Regionalne jedinice shodno potrebama mogu podneti zahtev za dobijanje pomoći od ove jedinice. I, iz sprovedenih intervjuja, broj pasa u stanju da nanjuškaju narkotične supstance povećao se pokrivajući potrebe DIN-a (Direkcije za istragu narkotika).¹⁵

Kupovina različite opreme ima za cilj da uveća kapacitete KP-a. U ovoj sferi, KP nedostaju sredstva. Skoro sve regionalne jedinice suočavaju se sa nedostatkom vozila ili ih koriste zajedno sa drugim jedinicama. Takođe, nedostaju sredstva za terenske testove (potrebna za verifikovanje vrste narkotika). U regionalnim jedinicama, nedostaju laboratorije, te se koristi laboratorija centra, što utiče na zakašnjenja u dobijanju rezultata na terenu. Takođe, nedostaje druga napredna tehnološka oprema. U dugoročnom aspektu (kao što je slučaj Albanije) nabavljanje helikoptera za razotkrivanje lokacija na kojima se uzgajaju narkotici ima posebno veliki značaj.

I prostor za rad je zabrinjavajući. Iako je predviđeno uvećavanje prostora za ove jedinice, isto se nije desilo. Pored manjih kancelarija, nedostatak takođe podrazumeva i odsustvo posebnih prostorija za intervjuisanje lica. Nijedna od regionalnih jedinica ne poseduje dovoljan prostor. Povećavanje osoblja u ovim jedinicama otežava još više efikasan rad. Kada govorimo o čuvanju dokaza, ne postoje posebne prostorije, već se koriste prostorije regionalnih stanica.

¹¹ Intervju sa Regionalnim jedinicama za suzbijanje narkotika, u Mitrovici, Peći, Uroševcu, Gnjilanu i Prizrenu, februar – mart 2011.

¹² Intervju sa dr Ilirom Begolijem, direktorom socijalne medicine-NIJZ, 02. mart 2011.

¹³ Brahim Sadriu, portparol Kosovske policije, korespondencija putem elektronske pošte, 27. April 2011.

¹⁴ Intervju sa Bahrijem Shalom, vd direktora Direkcije za istragu narkotika, realizovan 22. aprila 2011.

¹⁵ Pseća jedinica KP trenutno ima na raspolaganju samo osam (8) pasa.

Analiza

Nacionalna strategija za suzbijanje narkotika obuhvata sve relevantne institucije, dakle promoviše integrisan pristup. Bez obzira na isto, iz istraživanja je primećeno da u praksi Kosovo nema integrisani pristup. Samo Kosovska policija aktivna je u istrazi ove pojave dok druge institucije nisu angažovane na ispunjavanju svojih dužnosti. Primer, edukacija mladih o opasnosti i posledicama korišćenja droge treba da se sprovodi od strane MONT-a i Nacionalnog instituta za zdravlje. Bez obzira na isto, ova senzibilizacija vrši se od strane KP-a. Strategija za suzbijanje droge nije uravnotežena u smislu učešća i podela odgovornosti između institucija. U ovoj ravni, primećuje se i nedostatak specijalizovanih rehabilitacionih centara u kojima bi se vršilo i davanje terapije metadonom.¹⁸ Takođe se primećuje nedostatak angažovanja građanskog društva, koje bi pomoglo u izradi i primeni politika protiv korišćenja droge.

Drugi nedostatak u razvoju dobrih politika primećen je i u nedostatku centra za praćenje, ocenu i integraciju podataka. Ovaj centar uticao bi na utvrđivanje problema i na to koji koraci treba da budu preduzeti. Posledično, još uvek se ne zna koliko ima korisnika narkotika. Na lokalnom nivou, ne radi se toliko puno na borbi protiv droga. Isto važi i za nacionalni nivo, dok je delovanje još manje na transnacionalnom nivou.

Uporedba aktivnosti predviđenih APEP-om i rezultati sa terena ukazuju na neispunjavanje ciljeva. Osim porasta u broju pasa, i sa drugim tačkama postoje problemi i iste nisu ispunjene. Ovo utiče na nedostatak konkretnih rezultata ostavljajući prostor za iznošenje optužbi na račun Kosova od strane drugih zemalja.

Takođe, iz debata koje su realizovane i iz drugih izveštaja, broj korisnika droga nalazi se u porastu čineći Kosovo ne samo zemljom u tranzitu već i zemljom koja je odredište droge. Odsustvo radnji usmerenih ka smanjivanju potražnje odnosno ograničavanje samo na senzibilizaciji učenika, bez otvaranja centra za rehabilitaciju zavisnika od droge, utiče na povećavanje i iscrpljivanje kapaciteta policije. Rehabilitacija se sprovodi samo u ekstremnim slučajevima na Neuropsihijatrijskoj klinici KUCK-a, ali za druge slučajeve ne postoji mogućnost lečenja na Kosovu. Stoga, Centar za davanje metadona više je nego neophodan.

¹⁸ Metadon predstavlja preparat koji ima efekat droge, ali ne i negativan efekat koji daju druge droge posebno heroin. Ovaj lek izumljen je kako bi se zamenio heroin, posebno za lica koja konzumiraju heroin ubrizgavanjem.

Preporuke

1. Kosovske institucije treba da intenziviraju međunarodnu saradnju kako bi bile produktivne u borbi protiv ilegalnih narkotika;
2. Kosovske institucije treba da uvećaju pograničnu kontrolu (posebno na severu zemlje), u cilju sprečavanja ulaska ilegalnih narkotičnih supstanci;
3. Pothitno treba funkcionalizovati Koordinacionu grupu, u cilju ojačavanja domaćih institucija sa integrisanim pristupom u borbi protiv ilegalnih narkotika;
4. Nacionalna strategija za suzbijanje narkotika treba da bude izrađena od strane Koordinacione grupe, uključujući komponente svih drugih relevantnih aktera, kao što su Ministarstvo za obrazovanje i Carina Kosova.
5. Strategija treba jasno da predstavi koordinaciju između svih struktura ili institucija za borbu protiv narkotika.
6. Ono što je hitna potreba jeste da se uspostave specijalizovani centri stručnjaka i građanskog društva, koji bi potpomogli izradu i primenu politika za suzbijanje narkotika.
7. Preporučuje se stvaranje centra za praćenje, ocenu i integraciju podataka, gde bi se na ovaj način tačno znao broj korisnika i zavisnika od narkotika.
8. Veoma je neophodno usvajanje zakona o davanju metadona, koji bi uredio uslove za davanje terapije.
9. Regionalne jedinice Kosovske policije imaju veliku potrebu za uvećavanjem osoblja, pošto je sadašnji broj više nego nedovoljan.
10. Treba uvećati broj pasa u Psećoj jedinici a regionalne jedinice treba da uzmu pse na korišćenje.
11. Preporučuje se opremanje regionalnih jedinica neophodnim sredstvima kao što su: povećavanje broja vozila i sredstava za terenske testove za proveravanje vrste narkotika.
12. Regionalne jedinice trebalo bi da imaju laboratorije, zato što korišćenje laboratorije u centru utiče u većoj meri na zakašnjenja u dobijanju rezultata sa terena.
13. Preporučuje se da se poseduje posebna prostorija za intervjuisanje zavisnika od droge i takođe da se poseduje posebna prostorija za čuvanje dokaza.
14. Što je brže moguće treba postaviti posebne tužioce koji se bave samo pitanjem narkotika.
15. Ministarstvo zdravlja treba da osnuje centar za rehabilitaciju i neophodnu infrastrukturu potrebnu za lečenje narkomana.
16. Edukacija mladih kada govorimo o šteti koja se izaziva korišćenjem droge predstavlja neophodnu meru i ubacivanje istih u kurikulum obrazovnih ustanova više je nego neophodan.

Bibliografija:

1. G. R. Hanson, P. J. Venturelli, and A. E. Fleckenstein, *Drugs and society*, 10. izdanje, Jones and Bartlett Pub, 2009
2. A. Bryman, *Social Research Methods*, Second Edition, Oxford University Press, Oxford 2005

Dokumenta dostupna online:

1. Milan Sekuloski, Promenljiva uloga EU na Kosovu: Šta sledi?, *Evropski pregled bezbednosti*, 29. novembra, Izdanje jun 2006. na strani http://www.isis-europe.org/pdf/esr_30.pdf.
2. Forum građanskih inicijativa, 'Vladavina prava: Kapaciteti i funkcionisanje institucija', novembar 2010, na adresi: <http://fiq-fci.org/repository/docs/Sundimi%20i%20ligjit%20kapacitetet%20dhe%20funkcionalizimi%20i%20institucioneve.pdf>
3. Službeni list, Zakonom o narkoticima, psihotropnim supstancama i prekursorima, Zakon br. 02/L-128. 2008, na adresi: <http://www.gazetazyrtare.com/>
4. Forum za bezbednost, Integrisano upravljanje granicom na Kosovu, decembar 2010, na adresi: http://www.fiq-fci.org/repository/docs/Menaxhimi_i_integrUAR_i_kufirit.pdf
5. Vlada Republike Kosovo, Akcioni plan za 2010. godinu za primenu evropskog partnerstva za Kosovo, Priština, jul 2010, http://www.mei-ks.net/repository/docs/APEP_2010_Final_-_SQ.pdf

Intervjui i debate:

1. Intervju sa regionalnim jedinicama za suzbijanje narkotika, U Mitrovici, Peći, Uroševcu, Gnjilanu i Prizrenu, februar – mart 2011.
2. Intervju sa dr Ilirom Begolijem, direktorom za socijalnu medicinu- Nacionalni institut za javno zdravlje, 02. mart 2011.
3. Intervju sa Faikom Hotijem, direktorom za odnose sa javnošću, Ministarstvo zdravlja, 3. mart 2011.
4. Intervju sa Valonom Krasniqijem, koordinatorom za ocenu, izveštavanje i primenu Nacionalnih strategija pod odgovornošæu MUP-a, 22. April 2011.
5. Intervju sa Bahrijem Shalom, vršiocem dužnosti Direkcije za istragu narkotika, Kosovska policija, 22. April 2011.
6. Brahim Sadriu, portparol Kosovske policije, korespondencija putem elektronske pošte, 27. April 2011.
7. Niz debata organizovanih od strane FIQ-a i partnerskih organizacija: "Primena politika za borbu protiv ilegalnih narkotika i uloga društva", februar – mart 2011.

Ovaj izveštaj predstavlja deo projekta pod nazivom "Povećavanje javnog nadzora nad vladavinom prava na Kosovu", i ima za cilj da uveća uključenost građana u nadzor zakonom predviđenih institucija. Na centralnom nivou, FIQ u partnerstvu sa KLI-om analizira politike vlade u sferi vladavine prava, odnosno: borbe protiv ilegalnih narkotika, trgovine ljudskim bićima, privrednog i finansijskog kriminala, ravnopravnog pristupa pravosuđu i međunarodne saradnje u sferi pravosuđa. Sa druge strane, pet partnerskih organizacija bavi se ocenom primene ovih politika na lokalnom nivou. Istim se ocenjuje ispunjenost aktivnosti predviđenih APEP-om u sferi vladavine prava na lokalnom nivou. Nalazi ovog projekta raspodeljuju se institucijama koje rade na donošenju politika i medijima. Na ovaj način, cilj je da se uveća nadzor nad vladom od strane parlamenta i da se uveća uključenost građanskog društva u proces izrade i primene politika.

Ovaj projekat podržan je od strane organizacije: National Endowment for Democracy (NED)

**National Endowment
for Democracy**

Supporting freedom around the world

Forum građanskih inicijativa

tel.+381(0)38 248 677

Ul. Rexhep Mala 5/A

10000 Pristina, Kosovo

www.fiq-fci.org

www.safeplaceproject.org